

CUVELIER (*Jean François*), Redemptorist Missionaris (Halle, 24.1.1882 - Jette, 13.8.1962). Zoon van Josse Adolphe en van Pierret, Marie Victorine.

Hij werd geboren als het vijfde van acht kinderen. Een oudere broer, François, wilde priester worden, maar stierf op 15 maart 1895, 17 jaar oud. Na zijn lagere school te Halle volgde Cuvelier klassieke humaniora in het college van Hoogstraten. Hij trad in bij de Paters Redemptoristen; na zijn noviciaat te St.-Truiden legde hij er de geloften af op 8 oktober 1900. Hij deed zijn hogere studies (7 jaar) te Beau-plateau (Amberloup); na het 6de jaar werd hij er priester gewijd op 29 september 1906. Hoewel de Kongomissie moordend was gebleken, schrikte dit jonge idealisten niet af: Pater Cuvelier vroeg en verkreeg zijn benoeming voor Kongo en op 12 september 1907 vertrok hij uit Antwerpen samen met een studiemakker, E.P. Jos Philippart. Ze landden aan in Matadi op 5 oktober 1907 en bevonden zich daarmee in het missiegebied der Redemptoristen. Ze moesten eerst naar de post van Tumba om er de inlandse taal te leren.

In januari 1908 ging Pater Cuvelier naar Thysville. Dit heette voordien Nsona Ngungu. In 1903 was er een bijpost van Tumba gesticht, want dit nieuwe spoorwegstation op km 232 zou dat van Tumba gaan vervangen als nachtoponthoud van de trein, in het midden van het traject Matadi-Kinshasa. Sinds 1905 heette het Thysville. Die bijpost was nu bestemd om centrale post te worden; in augustus 1907 waren twee broeders begonnen met het vergroten der kapel. Einde 1907 kwam Pater Van Durme er als overste en Pater Cuvelier volgde in januari 1908. In februari werd de post bezocht door de overste van België, Z.E. Pater Van de Steene. Deze besliste dat de missie voortaan een onafhankelijke post zou zijn. De C.C.F.C., „Compagnie du Chemin de Fer du Congo”, had goed meegewerkt voor de bouw van de kapel; ze wilde er ook nog een school aan toevoegen. De oversten hadden reeds voorzien dat Pater Cuvelier die zou besturen. Hij begon dan ook metterdaad aan de kinderen onderwijs te verschaffen, en richtte zelfs een cursus Frans in voor de inlanders die bij Blanken werkten. Maar uiteindelijk werd het plan niet uitgevoerd. Bij gebrek aan lokalen en wegens de nood aan missionarissen, moest in april 1908 Pater Cuvelier dit werk opgeven om reizende brouse-pater te worden. Op de eerste plaats hield hij zich bezig met de werknemers van de spoorlijn. Bij de verdeling van deze aalmoezeniersdienst met Tumba had Thysville het stuk overgenomen om km 212 tot aan de terminus Ndolo, km 388; daarvan had Pater Cuvelier van km 250 tot aan Ndolo. Er waren mooie groepen christenen in Kasangulu en in Ndolo.

Tussen die bezoeken in bewerkte hij ook de dorpen aan beide zijden van de spoorlijn tussen Boko en Inkisi. In de dorpen van Kindundu, Mbanza Nsundi en Nkasu trachtte hij catechisten te plaatsen met toestemming van de benoemde hoofdchef. In de hoofdij Nkasu was er oppositie vanwege een dorps-hoofd; de pater werd bedreigd en er dreigde een gevecht tussen de twee dorpen; de administratie herstelde de rust. Tot de protestantse dorpen kreeg Pater Cuvelier geen toegang.

In februari 1907 stichtten de Paters Scheutisten de Missie van Nsona Mbata (km 302); in februari 1910 werd deze Missie overgenomen door de Redemptoristen. Voor een betere organisatie van het apostolaat werd Pater Cuvelier naar die Missie benoemd en met hem de dorpen van Nkasu en Mbanza Nsundi daaraan gehecht. Daarmee woonde hij nu korter bij zijn posten. Op 11 februari 1911 verliet hij Thysville. In Nsona Mbata vond hij de overste Pater Billiau zwaar ziek. In juni ging deze rusten naar Moanda, maar hij stierf onderweg in Kinkanda op 20 juni 1911. Zijn opvolger, Pater De Lodder, kwam een maand later te Nsona

Mbata aan. Zoveel mogelijk was Pater Cuvelier voortgegaan met het bezoeken van de spoorwegcentra en de vroeger door hem gewonnen dorpen.

In zijn nieuw gebied, het binnenland van Nsona Mbata, waren de dorpen niet meer bezocht sedert meer dan een jaar. Gans in de noordelijke uithoek, over de Inkisi, in het dorp Kinlau werd hij binnengebracht in juni 1911 door een ijverige jonge christen van dat dorp. Catechisten werden nog aanvaard in het zuidelijk gedeelte, in Kilemfu, Luango, Kikola.

Pater Cuvelier had nu enkele goedgevulde jaren dienst; een goed verlof in België was nodig. Hij kwam toe in Antwerpen op 15 november 1911. Was hij toen reeds verwittigd dat hij bij zijn terugkeer belast zou worden met het bestuur der catechistenscholen? Feit is dat hij een goed deel van zijn verlof besteedde aan het opstellen en doen drukken van godsdienstige boeken en schoolboekjes en ook aan de derde jaaruitgave van een almanak in inlandse taal. Op 26 oktober 1912 kwam hij terug aan in Matadi samen met Mgr. Heintz. Pater Cuvelier werd benoemd tot bestuurder van de catechistenscholen. Die school, begonnen in 1900, het stichtingsjaar der Missie, was reeds herhaaldelijk hervormd, zowel in haar doel als in het programma en het tuchtreglement. Verloven werden ingevoerd. Maar er was nog dagelijks 3 uur handwerk. Pater Cuvelier vond er dus een school waar een nieuwe geest heerste en die een ware toevloed kende van leerlingen. In 1913 waren er 160 leerlingen. Van de 30 leerlingen die in 1916 het laatste jaar eindigden konden er 20 als catechist worden geplaatst. Een belangrijk percent nam dienst in de administratie en in handels- en nijverheidsinstellingen.

De taak van schoolbestuurder belette Pater Cuvelier niet de ogen open te houden voor pastorale problemen. In december 1913 ging hij met Pater Van den Dijk naar São Salvador (Mbanza Kongo), om er de pastorale praktijk der Portugese missionarissen te bestuderen en te bespreken. Deze reis was voor hem een nuttige kennismaking met de hoofdstad van het Oud Koninkrijk Kongo.

De eerste wereldoorlog 1914-18 was voor Kongo een tijd van ontbering. Vanaf 1914 hield alle toevoer van levensmiddelen op. Men vreesde zelfs dat alle financiële hulp zou wegvallen. In Tumba had men wat inkomsten van de drukkerij. En in oktober 1916 begon een broeder een brikkenbakkerij; er waren al aanplantingen en een kleine veestapel, maar zoals in de andere posten was de opbrengst onbeduidend. Sommigen beweerden dat het was omdat men werkte op een te enge basis; men moest gaan werken op grotere schaal en met meer organisatie en volharding. Dit was de overtuiging van Pater Cuvelier. Vanaf het begin van zijn verblijf in Tumba, propageerde deze verder de stelling dat men voor het wellukken van het missiewerk en de sociale vooruitgang der Kongolezen vóór alles de landbouw moest ontwikkelen, de inlanders leren de landbouw te beoefenen en op prijs te stellen en dat men ze daartoe moest brengen door de scholen, landbouwscholen dan; ze zouden nl. moeten verbonden zijn aan naburige landbouwuitbatingen die moesten gelegenheid bieden voor de praktische oefeningen. Voor een uitbating was goede grond nodig... en die was er in de Vuazi-vallei van Nkolo, ten zuiden van Thysstad. Nu was juist vóór de oorlog van 1914 het plan opgevat ergens ten zuiden van Thysstad een nieuwe missiepost op te richten om de evangelisatie te vergemakkelijken. Pater Dufonteny bezocht die dorpen vanuit Tumba, en van 1914 vanuit Thysstad. Maar dat was te ver! In juni 1916 doorkruisten Mgr. Heintz en Pater Dufonteny dus de streek om een geschikte plaats te vinden. Pater Dufonteny, niet bekommerd om landbouwgrond, stelde Kongo-Kimpanzu voor, ver naar het Zuiden toe. Pater Cuvelier suggereerde de reeds bestaande hulppost van Luzolo (Nkolo). Daar was die vruchtbare vallei. Een verleidelijke suggestie: een post die kon opbrengen! Op 15 oktober 1916 viel de beslissing: Mgr. Heintz opteerde voor Nkolo en benoemde Pater Cuvelier als

overste van de op te richten post. Die benoeming werd maar gepubliceerd in november 1916, na het vertrek van Pater Dufonteny naar Europa.

Pater Cuvelier ging naar Nkolo op 12 december 1916. Zijn helper, Pater Vets, voegde zich daar bij hem twee dagen later. Voorlopig betrokken zij de bestaande gebouwen van de oude post, maar Pater Cuvelier zag uit naar een nieuwe plaats dicht bij de concessie. Toen eindelijk Broeder Theoduul, de bouwmeester, was aangekomen, verhuisden ze op 23 juni 1917 naar hun nieuw voorlopig verblijf: een strohut. Op 6 september 1918 betrokken ze het nieuwe huis. En nog twee jaar later, op 30 oktober 1920, werd de voorlopige stenen kapel in gebruik genomen. Mgr. Heintz had Pater Cuvelier volle vertrouwen geschonken en deed al het mogelijke om de stichting te doen lukken; hij gaf twee paters als helpers en vier broeders voor bouwwerken, landbouw en veeteelt. Toch werd het landbouwproject voor de Prefectuur geen bron van inkomsten; de extensieve landbouw mislukte. De oversten gaven het toe in een rapport aan de koloniale regering: men had veel geld geïnvesteerd met weinig resultaat; zelfs bleven vvb. sommige landbouwmachines ongebruikt. De oorzaken der mislukking: geen missionaris, noch pater noch broeder, had de nodige onderlegdheid voor zulke onderneming op grote schaal, noch ondervinding met tropische landbouw. Ook de kleinveeteelt rendeerd weinig. Na verloop van vele jaren rendeerd alleen de Robusta-koffie en de grootveeteelt.

Volgens de optiek van Pater Cuvelier moest vooral de schooljeugd profijt trekken uit een binding met een landbouwbedrijf. Men wachtte natuurlijk niet op de voltooiing van het landbouwbedrijf om een schoolje te beginnen in december 1916. Het telde in november 1919 veertig leerlingen. Veertig internen betekenden een zware financiële last. Mgr. Heintz liet toe desnoods hun aantal te verminderen. Het strekt tot eer van Pater Cuvelier dat hij integendeel verkoos propaganda te maken, zodat in 1920 de school 100 leerlingen telde.

Pater Cuvelier reisde ook hier zoveel mogelijk in de dorpen. In 1919 waren er 60 catechisten. Om het apostolaat vruchtbaar te maken door een betere opvoeding der vrouwen, schreef Pater Cuvelier naar zijn Provinciale Overste van België op 7 augustus 1919. Pater Van de Steene klopte aan bij de Zusters Kannonnikessen van Heverlee; met succes.

Pater Cuvelier zou ze gaan afhalen in België. Hij had een lange dienstterm achter de rug van meer dan 7 jaren. Op 28 januari 1920 vertrok hij uit Matadi. Op 9 november scheepte hij weer in te Antwerpen met 5 zusters en de groep was compleet te Nkolo op 9 december. Mgr. Heintz kwam daar om de zusters aan de bevolking voor te stellen. Die zusters zouden de eerste normaalschool voor meisjes oprichten van het Missiegebied. Eén werk zou Pater Cuvelier nog beginnen in Nkolo: het bouwen der kerk.

In 1926 werd Pater Cuvelier door Mgr. Heintz naar Tumba teruggeroepen. De prefect was de 60 voorbij en zocht een helper voor de administratie der Prefectuur. Er kwam nog een andere bekommernis bij: in 1922 was door het koloniaal bestuur een commissie opgericht die een degelijke organisatie van het onderwijs moest voorbereiden; die stelde zeven richtlijnen vast die in 1926 door de Gouverneur-Generaal werden afgekondigd. Zo moest onder meer a) de opvoeding gebaseerd zijn op de christelijke zedenleer; b) het onderwijs niet ingericht worden door de kolonie zelf, maar toevertrouwd worden aan de christelijke Belgische Missies; c) vóór alles moest de organisatie van de normaalscholen goed ontwikkeld worden, om door degelijke onderwijzers de uitbouw van het onderwijsnet mogelijk te maken. De Missies hadden niet gewacht op dit decreet om het onderwijs te organiseren. In 1921 waren in Tumba de Broeders der Christelijke Scholen aangekomen om de bestaande kleine onderwijzers-school om te vormen tot een echte normaalschool. Op de Noorderoever was er ook een, die in 1928 haar eerste diploma's uitreikte. Maar de nieuwe organisatie zou een belangrijke ontwikkeling meebrengen voor het

onderwijs en er was een centrale verantwoordelijke nodig om dit alles te coördineren. Daarom werd Pater Cuvelier op 23 augustus 1926 benoemd tot inspecteur der scholen. Drie jaren zou hij rondreizen in gans de prefectuur. Die jaren waren voor hem een welkome gelegenheid om zijn etnografisch werk voort te zetten over de Kongolese clans. Een eerste vrucht van die studie was de stichting van een maandbladje in de inlandse taal *Kukiele* (1ste nr. april 1928), *de Dageraad*, een contactblad voor onderwijzers en catechisten.

Begin februari 29 vernam men dat Mgr. Heintz ontslag had ingediend als Apostolisch Prefect. Pater Jan Cuvelier werd benoemd als zijn plaatsvervanger op 10 juli 1929.

De missie-prefectuur Matadi was in snelle ontwikkeling en had nu zoveel vooruitgang gemaakt dat Rome verlangde ze te verheffen tot de rang van Apostolisch Vicariaat, en zijn leider tot de titel van Vicaris, met de bisschoppelijke waardigheid. Mgr. Cuvelier ontving die bevordering in België. Want weer had hij een lange dienstterm achter de rug en op 5 maart 1930 was hij uit Matadi vertrokken met verlof. Op 23 juli 1930 werd hij benoemd tot Apostolisch Vicaris van Matadi en tot titelvoerend bisschop van Circesium op 23 augustus 1930. Op 24 augustus 1930 werd hij tot bisschop gezalfd door kardinaal Van Rossum, president der „Propaganda” bijgestaan door Mgr. Heylen en Mgr. Lagae. De nuntius Mgr. Nicara was aanwezig en ook de algemene Overste der Redemptoristen Z.E.P. Murray. Van staatswege was Minister Heyman tegenwoordig. Op het feest, bij de toast, onderstreepte kardinaal Van Rossum het uitzonderlijke feit dat Mgr. Cuvelier bij de voorafgaande raadpleging eenstemmig als voorkeurkandidaat was aangeduid door al zijn mede-missionarissen van de Prefectuur.

Mgr. Cuvelier koos als motieven voor zijn wapenschild: in de bovenste helft het blazoën der Redemptoristen, waarvan hij een trouw lid wilde blijven; in de beneden helft de oude beeltenis van O.-L.-Vrouw van Halle *tronend* op een rotsenmassief met de spreuk *Eduxit rivos de petra*: „uit de rots deed Hij stromen water ontspringen” gans toepasselijk op de rotsstad „Matadi”. Op 7 maart 1931 reisde Mgr. Cuvelier uit Antwerpen af en was terug in Matadi op 24 maart 1931. Hij zal in dit verloffjaar wel gepoogd hebben financiële hulp te vinden. Het eerste werk van Mgr. Cuvelier was: de verblijfplaats van de Vicaris van Tumba over te brengen naar Matadi. Onmiddellijk riep hij ook een actieve medewerker bij zich: E.P. A. Van den Bosch die hem in 1926 in Nkolo had vervangen. Hij benoemde hem tot inspecteur der scholen en tot procurator, d.w.z. financieel adviseur en rekenplichtige van het Vicariaat. Zijn tweede bekommernis betrof de oude voorlopige kerk van Matadi, die dateerde uit de jaren 1892. Die moest vervangen worden door een echt gebouw dat ooit kathedraal kon worden. Hij vond hulp bij zijn neef, L. Cuvelier, architect van de C.C.F.C. De eerste steen werd door Mgr. Cuvelier gewijd in februari 1933; de nieuwe kerk werd in gebruik genomen met Pasen 21 april 1935.

Hoewel in volle economische crisis kende de ambtsperiode van Mgr. Cuvelier een „intense uitbreiding van nieuwe missies, een ware stichtingskoorts”. Niet dat Mgr. Cuvelier overal het initiatief nam, maar zonder zijn leiding en aanmoediging zou nooit zoveel zijn verwezenlijkt. 1) In 1930 werd Kasangulu bevorderd tot bijpost met residerende priester. 2) In 1932-33 werd in Ngombe-Matadi een aalmoezenierspost opgericht voor de Broeders der Christelijke Scholen en de zusters van het hospitaal, die werkten in die bakermat van het Kimbanguïsme. 3) In 1933 werd de Missie van Kingoma gesticht in de Westelijke Manianguastreek. 4) In 1933 de Missie van Bienga in Noordelijke Manianga. 5) In 1933 werd een bijpost met priester gevestigd in het belangrijk spoorwegcentrum Cattier. 6) In 1936-37 werd de nieuwe St.-Theresiaparochie gebouwd in de inlandse wijk van Thysstad.

Vele van deze stichtingen stonden in het teken van

Mgr. Cuvelier zelf noemt „de godsdienststrijd”. Strijd tegen het protestantisme en ook tegen het Kimbanguïsme, een politiek-religieuze sekte, sinds 1921 verboden maar taai doorlevend. Het bleef een koude oorlog tot 1935, maar in juni 1935 werd in Kingimbi de katholieke kapel platgebrand. Die ommekeer was ingezet en verhaast door het binnendringen van het „Leger des Heils” in Kongo. In 1934 opende dit een post in Kinshasa. Aan de piëtistische strekking, aan vele bijkomstige gelijkenissen, aan de S op de uniformkraag (uitgelegd als „Simon”) herkendende de Kimbanguïsten een zusterkerk, ja hun eigen kerk! Het „Leger des Heils” zou Kongo bevrijden van de koloniale macht en de katholieke Kerk, en Simon Kimbangu zou heersen...

Mgr. Cuvelier zag enkel het begin van deze tweede fase van het Kimbanguïsme n.l. tot 1937.

Een dringende taak van de Missie was het bevorderen van de inlandse priesterroepingen. In Tumba waren er twee kandidaten vanaf 1921. De vermenigvuldiging der lagere scholen verbreedde de rekruteringsbasis. In 1930 vertrouwde Mgr. Cuvelier de organisatie van het klein seminarie toe aan de bekwame Pater Despas en deed het naar Nkolo overbrengen. Midden 1932 bezocht de Apostolische Delefaat Mgr. Dellepiane de oostelijke Missies van het Vicariaat en kon in Nkolo de seminaristen gelukwensen voor hun keurige Latijnse uitspraak.

Bij het eucharistisch congres van 13-15 augustus 1933, te Kisantu gehouden op initiatief van Mgr. Dellepiane, was Mgr. Cuvelier tegenwoordig met een 6 000 christenen.

Buiten deze kerkelijke gebeurtenissen waren er ook koloniale vieringen. Alle hoge bezoekers landden aan te Matadi: in 1932 de Minister van Koloniën; in februari 1933 Prins Leopold en Prinses Astrid.

Toch vond Mgr. Cuvelier nog tijd voor studie; als vrucht daarvan zijn bijdragen in het maandblad *Kukiele* en een heus boek „Nkutam'a mvila za makanda” een alfabetische „Lijst der clan-leuzen”.

Op 9 mei 1935, na een dienststermijn van vier jaar, ging Mgr. Cuvelier met verlof naar Europa. Op de eerste plaats moest hij zijn ambtelijk bezoek aan de „Propaganda Fide” voorbereiden om een verslag uit te brengen in Rome. Hij wou verder die reis benutten voor een zaak die hem zeer ter harte ging: de zaligverklaring van een Vlaams martelaar in Oud-Kongo, de Eerbiedwaardige Joris van Geel, kapucijn, die in 1752 door een fetisj-priester werd vermoord toen hij optrad tegen een bijgelovige beeldendienst.

Deze zaak van zaligverklaring werd in België gepropageerd door P. Hildebrand in 1933. Twee Kongolese Vicarissen bepleitten die zaak in Rome bij de Paus: Mgr. Tanghe O.M.C. en Mgr. Cuvelier in december 1935. Het proces werd toegelaten en toevertrouwd aan het Aartsbisdom Mechelen. Maar in 1948 werd van de officiële behandeling afgezien wegens onvoldoende historische gegevens.

Tijdens dit verlof gaf Mgr. Cuvelier een rijk gedocumenteerde brochure uit over „Het Kongolees Missieveld der Redemptoristen”: een volledig bilan van 7 jaren leidingswerk; een doeltreffende propaganda voor het missiewerk. Ook in eigen Congregatie ijverde hij om nieuwe medewerkers te begeesteren. Op 8 november 1935 was hij in Antwerpen aanwezig bij de afvaart van 5 nieuwe krachten. En toen hij zelf terug vertrok op 24 april 1936, was hij vergezeld van nog een jonge medebroeder.

De groei der christenheid ging onverminderd door; de materiële uitbouw eveneens. Op 3 maart 1937 legde Mgr. Cuvelier nog de eerste steen van de nieuwe St.-Theresia kerk in Thysstad. Maar sinds begin 1937 begon zijn gezondheid te wankelen; steeds vaker moest hij zich doen vervangen door zijn helper Pater A. Van den Bosch. Weldra deed de ernst van de ziekte de dokter besluiten dat Mgr. Cuvelier dringend naar Europa terug moest. Op 6 mei 1937 verliet hij Matadi. Zijn toestand stabiliseerde zich, maar de dokter in België verbood hem terug te keren naar Kongo. Op 16 oktober 1937 bood Mgr. Cuvelier aan de Propa-

ganda zijn ontslag aan; dat werd aanvaard op 9 november 1937. In een brief van 3 december 1937 schreef Mgr. Cuvelier naar zijn missionarissen om hun zijn ontslag mee te delen en van hen afscheid te nemen.

Hij had goed gewerkt: van 1929 tot 1937 was het aantal katholieken verdubbeld. Een nieuwe periode opende zich aldus in zijn leven: 25 jaren van pastoraal dienstbetoon en wetenschappelijke studie waren hem nog weggelegd. Bij zijn studiewerk vond hij een welkome verpozing in de drukke uitoefening van zijn bisschoppelijke bevoegdheid: Mgr. Cuvelier heeft jarenlang de bisschop van Gent, Mgr. Coppieters, geholpen door in vele parochies het vormsel sacrament toe te dienen. In Brussel zelf was er een wekelijkse vormseldag voor volwassenen; van 1950 tot 1962 heeft hij aldus aan meer dan 4 000 volwassenen het vormsel toegevend. Verder verrichtte hij regelmatig priesterwijdingen; niet alleen in zijn eigen congregatie, maar ook in andere congregaties: Jezueïeten, Scheutisten, Minderbreders, Augustijnen, Assumptionisten, Jozefieten, Norbertijnen en Trappisten. Op 28 augustus 1946 nam hij deel als derde wijbisschop aan de bisschopswijding van zijn confrater, Mgr. Demets. Op vele andere godsdienstige plechtigheden was hij een graag geziene eregast.

Zijn historische en etnografische studies over Kongo namen het meeste van zijn tijd in beslag. Hij maakte spoedig naam door de uitgave — in samenwerking met zijn stadsgenoot Pater Jos Boon — van een basiswerk „Het Oud-Koninkrijk Kongo” in 1941. De wetenschappelijke waarde van dit werk werd erkend op de zitting van 27 juli 1942 van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut (K.B.K.I. of I.R.C.B. als Franse afkorting). De Commissie van de driejaarlijkse prijs van koloniale letterkunde kende 5 000 F toe aan de dichter A. Massaut, en 5 000 F aan Mgr. Cuvelier en Pater Boon. Dezelfde dag vergaderde het geheim comité en duidde Mgr. Cuvelier aan als geassocieerd lid van het K.B.K.I. De meeste van zijn studies zouden voortaan uitgegeven worden door het K.B.K.I. (na 1959 werd het K.A.O.W., Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen). Vanaf 7 januari 1953 werd hij uitgenodigd om de vergaderingen der Commissie voor Geschiedenis van Kongo bij te wonen. Op 8 april 1957 werd hij titelvoerend lid der Academie in de Klasse voor Morele en Politieke Wetenschappen. In 1960 was hij voorzitter van de geschiedkundige groep. Omdat hij ten laatste de zittingen niet meer kon bijwonen werd hij op eigen aanvraag bevorderd tot erelid op 11 juli 1962. Het was zijn wetenschappelijke familie; men prees er hem om zijn nauwgezetheid in het bijwonen der zittingen.

Zijn weetgierigheid voerde hem meerdere keren naar Rome voor opzoeken in de archieven van het Vaticaan en van de „Propaganda”. Daarbij werd hij veel geholpen door de Paters Kapucijnen van Rome, die zelf bij die opzoeken belang hadden.

In meerdere tijdschriften publiceerde Mgr. Cuvelier studies over Missioneringsgeschiedenis. Hij was ook lid van het bureau der missiologische week van Leuven.

Dat Mgr. Cuvelier belangstelling had voor genealogie, vooral die van zijn eigen familie, lag in de lijn van zijn historiografische aanleg. Maar velen konden verwonderd staan over zijn belangstelling voor de sportuitslagen. Zoals St.-Paulus bewonderde hij echte sporthelden: „ze geven ons een les: waar een wil is, is een weg”.

De jaren spoedden voorbij en dan kwamen zijn jubileumfeesten: 50 jaar kloostergeloften in 1950; 50 jaar priesterschap in 1956; dit werd natuurlijk gevierd in zijn vertrouwde gemeenschap van Jette. Zijn gouden priesterjubileum werd op schitterende wijze gevierd in zijn geboortestad Halle; hij was er gekend en bemind; hij was er erevoorzitter van de „Geschiedkundige en Oudheidkundige kring”.

Op voordracht van het Ministerie van Koloniën werd hij op 1 juli 1935 benoemd tot Grootofficier in de Leopoldsorde, en op 23 oktober 1954 tot Commandeur in de Orde van de Leeuw.

Een van zijn medewerkers getuigde in de *Gazet van Halle* dat hij „een stichtende kloosterling was, goed, bescheiden, eenvoudig, hartelijk, gedienschtig en stipt, vervuld met een grote geest van geloof en kinderlijke verering voor O.-L.-Vrouw”. Op het einde van zijn welgevulde loopbaan, gans in dienst van de zielen, was hij God dankbaar, omdat hij tot op 80-jarige leeftijd had kunnen werken met een heldere geest, een helder oog en een vaste hand. Bij zijn begrafenis waren ook Kongolezen aanwezig, waarvan een priesterkloosterling.

Publicaties (opgesteld met de medewerking van E.P. A. Deboutte): Malongi ma Nzambi (doopselcatechismus; met E.P. Vuylsteke), Roeselare, 1912. — Nkunga mia nzo a Nzambi (kerkgezangen; met E.P. Vuylsteke), Jette, 1912. — Nkand'a sambu (anon. gebedenboek), Brugge, 1912. — Malongi mantete ma Tanga ye Soneka (basisboekje lezen en schrijven), Jette, 1912; Tumba, 1914. — Nkand'a Lumbu (Almanak), Roeselare, 1912, 1913; Tumba, 1914, 1915, 1916. — Quelques notions de français (1ste graad), Tumba, 1913. — Manuel de lecture élémentaire (Frans, 2de graad) *id.*, 1914. — Manuel de langue française (Frans, 3de graad), *id.*, 1914, 144 bl. — Nkanda a nkunga (Kerkgezangen; met E.P. Vuylsteke), Tumba, 1919. — Ambangi za Dibundu diakatolika mu nsi a Uganda („De martelaars van Uganda” vertaald uit het Nederlands van E.P. Boon), Tumba, 1923. — Mijn Missie-leven. 65 bijdragen in *De Eendracht*, weekblad van Halle, 1924-25. — Katekismus (Catechismus; met E.P. Coene), Rome, 1927. — Mful'a Katekismus (Bijlage van de Catechismus; met E.P. Coene), Stavele, 1928. — Traditions congolaises, *Congo, Revue générale de la Colonie belge*, 1930, bl. 469; 1931, bl. 193. — Les maladies et la mortalité dans les anciennes Missions du Congo. *Bulletin de l'Aide médicale aux Missions*, Brussel, 1931, bl. 18. — Les conversions en masse dans l'Ancien Royaume du Congo. *Bulletin de l'Union missionnaire du Clergé*, 1932, bl. 63. — Missionnaires capucins des Missions du Congo et d'Angola du 17e et 18e siècles. *Congo*, 1932, bl. 344, bl. 504, bl. 684. — La vie sociale des Balamba orientaux. *Congo*, februari 1932. — Le Père Georges de Gheel, missionnaire et martyr. *Le Courrier d'Afrique*, 19-22 aug. 1933, Leopoldstad. — Nkutama a Mvila za Makanda (Kataloog der clans en families), Tumba, 1934, in-8°, 112 bl. — La Mission congolaise des Pères Rédemptoristes, Leuven, 1936. — Congoleesche Missieveld der Paters Redemptoristen, Leuven, 1936. — Quelques notes sur les anciennes Missions des Capucins au Congo et dans l'Angola. *Revue d'Histoire des Missions*, Paris, 1934, bl. 329; 1936, bl. 53. — Toespraak van Z. Exc. Mgr. Cuvelier. *Klein seminarie van Hoogstraten, Gedankboek van het eeuwfeest*, Averbode, 1936, bl. 13. — La sorcellerie, appelée Kindoki. In: La Sorcellerie dans les pays de Mission, semaine missiol. de Louvain, 1936, Brussel, 1937. — Les danses des Bakongo. *Afer*, Rome, 1938. — Het Oud-Koninkrijk Kongo (samen met E.P. Jos Boon), D.D.B., Brugge, 1941, 418 bl. — Note biographique sur Duarte Lopez. *Bulletin der Zittingen van het*

Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut (KBKI), Brussel, 1943, bl. 314. — Note sur la langue Kongo. *Bulletin K.B.K.I.*, 1944, bl. 220-283. — Notice nécrologique sur Mgr. A. De Clercq. *Bulletin K.B.K.I.*, 1946, bl. 95. — L'Ancien Royaume du Congo, DDB, Brugge-Paris, 1946, 361 bl. — Contribution à l'histoire du Bas-Congo. *Bulletin K.B.K.I.*, 1948, bl. 895. — Notes sur Cavazzi. *Zaire*, II, 1949, bl. 175. — Overzicht van de geschiedenis van het Oud-Koninkrijk Kongo in Kongo-Overzee, Antwerpen, 1950. — Broeder Yves „de vlaamse heilige”. *St.-Gerardus-*

bode, 1950, bl. 167. — Een weinig gekende artiest, *id.* 1950, bl. 184. — L'Art congolais à l'ère du Christ Sauveur. In: kataloog der Vatikaansche expositie: Les arts du Congo belge et au Ruanda-Urundi, Brussel, 1950, bl. 34. — 360 biografische schetsen. In: Belgische Koloniale Biografie, Brussel, K.B.K.I. deel I, 1948; deel II, 1951 (z. kolon. 1028); deel III, 1952 (z. kolon. 995). — Jérôme de Montesarchio, apôtre du Vieux-Congo (in samenwerking met O. de Bouveignes), Grands Lacs, Namur, 1951, 216 pp. — Le culte de la S. Vierge dans l'Ancien Royaume du Congo. *Revue du Clergé Africain*, juli 1951, bl. 3. — Le Père Bonaventure d'Alessano, Capucin, missionnaire au Congo (1645-1651), *ibid.*, sept. 1952. — Documents sur une Mission française au Kakongo 1766-1776. *Uitgave K.B.K.I. (sectie Mor. en Pol. Wet.)*, Brussel, 1953, 132 bl. — Note sur la Documentation de l'histoire du Congo. *Bulletin K.B.K.I.*, 1953, bl. 443. — Dossier relatif aux explorations congolaises: lettres Livingstone et explorations Vangele. *Bulletin K.B.K.I.*, 1953, bl. 931. — Relations sur le Congo du Père Laurent de Lucques (1700-1717). *Uitgave K.B.K.I. (sectie Mor. en Pol. Wet.)*, Brussel, 1953, 357 bl. — L'Ancien Congo d'après les archives romaines (1518-1640) (in samenwerking met Abbé L. Jadin). *Uitgave K.B.K.I. id.*, Brussel 1954, 600 bl. — L'Ancien Congo d'après Pierre Van den Broecke (1608-1612). *Bulletin K.B.K.I.*, 1955, bl. 169. — Rapport sur le mémoire du R.P. D. Rinchin: Les armements négriers au 18e siècle. *Bulletin K.A.K.W. (oude K.B.K.I.)*, 1955, bl. 992. — *Kongo vroeger*. St.-Gerardusbode; 1956, bl. 195, 221, 248; 1957, bl. 13, 41, 68. — Koningin Nzinga van Matamba (1582-1663) (met medewerking van E.P. Boon), D.D.B., Brugge-Bussum, 1957, 234 bl. — Notes sur l'histoire du Congo, spécialement du Bas-Congo. *Bulletin K.A.O.W. (oude K.B.K.I. - K.A.K.W.)*, 1961, bl. 211. — Le Vénérable André de Burgio et la situation religieuse du Congo et de l'Angola au temps de son apostolat (1745-1761). *Collectanea Franciscana*, Roma, 1962, bl. 87. Stichter en bestuurder van *Kukiele (De Dageraad)*, maandelijks pastoraal tijdschrift van de Prefectuur Matadi.

Medewerker van *De ijverige Missiebijtes*, maandblad, Brussel, en van *de Missiekalender van O.L.V. van Altijdurende Bijstand*.

9 september 1985.

E.P. J. Roosen.

Bronverwijzing. — ANONIEM (De Meulemeester & Veramme), 1912. Notices biographiques des membres de la Congrégation du T.S. rédempteur, opgenomen in 3 publicaties, o.a. JANSSENS E. et CATEAUX A., Les Belges au Congo, Anvers, t. III, bl. 465. — KRAITZ, M. 1970. La Mission des Rédemptoristes belges au Bas-Congo 1899-1920, Brussel, *KAOW*, p. 393. — MINJAUW, L. 1949. De Belgische Redemptoristen vijftig jaar in Neder-Kongo, 1899-1949, Leuven, bl. 53, vlg. — DE MEULEMEESTER, M. 1939. Bibliographie générale des écrivains rédemptoristes, Leuven, t. II, 1935, bl. 77; t. III, bl. 147-277. — DE CACAMP, F. 1954. Généalogie historique de la famille Cuvelier, originaire du pays d'Enghien, Brussel, bl. 93-238. — E.P. HILDEBRAND 1940. Le martyr Georges de Geel et les débuts de la Mission du Congo, Anvers, bl. 418. „Cuvelier”. — Kon. Acad. Overzeese Wet. (K.A.O.W.; vroeger K.B.K.I. en dan K.A.K.W.), *Mededelingen der Zittingen, Algemene Alfabetische Tafel*, 1940-49, 1950-59, 1960-69, „Cuvelier”. — *La Voix du Rédempteur*, 8: 251-252; 9: 279-281 (1930). — ANONIEM (Cuvelier) 1936. Het Congoleesche Missieveld der Paters Redemptoristen, Leuven. — *Belgische Koloniale Biografie (Biographie Coloniale Belge)*, K.B.K.I., Brussel, deel II (1951), kol. 1028-1030; deel III (1952), kol. 995, „Cuvelier”. — *In Memoriam*: Analecta C. ss. R., 1963, p. 76; *La libre Belgique*, 15.8.62; *Het Volk*, 15.8.62; *Geloof en Leven*, n° 10, 1962, bl. 222; *De Gazet van Halle*, 1.9.62 en 8.9.62; *Mededelingen K.A.O.W.*, 1962, bl. 859.

(get.) E.P. Deboutte, A. (†) en E.P. Roosen, J.